

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Ш.ЕСЕНОВ АТЫНДАҒЫ КАСПИЙ МЕМЛЕКЕТТІК ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЖӘНЕ
ИНЖИНИРИНГ УНИВЕРСИТЕТІ

«ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ» ИНСТИТУТЫ

«ҚҰҚЫҚТАНУ» КАФЕДРАСЫ

БЕСПАЙ Т.Ж.

«ШЕТЕЛДЕРДІҢ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҒЫ» ПӘНІ БОЙЫНША СЕМИНАР
САБАҒЫН ӨТКІЗУГЕ АРНАЛҒАН ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ

050301 – «ҚҰҚЫҚТАНУ» МАМАНДЫҒЫ СТУДЕНТТЕРІНЕ АРНАЛҒАН

АҚТАУ – 2010

УДК 341 (072)

Құрастырған: Беспай Т.Ж.

«Шетелдердің конституциялық құқығы» пәні бойынша семинар сабағына арналған оқу-әдістемелік нұсқау – Ақтау, 2010, - 25 бет.

Сын-пікір беруші: з.ғ.к. Абилшеева Р.К.

Оқу-әдістемелік нұсқауда пәннің семинар сабағына арналған тақырыптар мен жоспары, өзін-өзі тексеру сұрақтары, студенттің білімін тексеру үшін тест сұрақтары және нормативтік-құқықтық актілер мен пайдаланылатын әдебиеттер тізімі қамтылған.

Ш.Есенов атындағы Каспий Мемлекеттік Технологиялар және Инжиниринг Университетінің Оқу Әдістемелік Кеңесінің шешімі бойынша баспаға ұсынылды.

© Ш.Есенов атындағы КМТЖИУ, 2010.

МАЗМҰНЫ

Алғы сөз	4
Семинар сабақтарының тақырыптық жоспары	5
Студенттердің білімін тексеру үшін тест сұрақтары	16
Әдебиеттер тізімі	26

АЛҒЫ СӨЗ

Шетелдердің конституциялық құқығы ғылым ретінде және құқықтық құрылым ретінде көрініс табады.

Қазіргі кездегі көптеген мемлекеттердің Конституциясы сол елдердің негізгі саяси-құқықтық құжаты әрі нормативтік құқықтық ережелерінің өзара қабысқан жиынтығы саналып, ең жоғары заң күшіне ие болады.

Конституция - мемлекеттің негізгі заңы, ол басымдық ететін қоғамдық күштердің еркін білдіре отырып, сол елдің қоғамдық және мемлекеттік құрылысын, құрылымын, сонымен қатар әр түрлі қоғамдық органдардың қызметін көрсетеді.

Шетелдердің конституциялық құқық проблемаларын ғылыми зерттеудің теориялық және практикалық маңызы өте зор. Егемен Қазақстанда құқықтық мемлекет және азаматтық қоғам қалыптастыру жолындағы жүйелер бірте-бірте реформалану үрдісінде. Әрине, бұл өзгерістер экономикалық және саяси-әлеуметтік мәселелерді шешу жолдарымен қатарлас жүргізіліп жатыр.

1992 жылы наурыз айында Қазақстан БҰҰ-ның мүшесі болып кірген соң еліміздегі құқықтық реформа халықаралық құқық нормаларына сәйкестендіріліп, өркениетті мемлекеттердің құқықтық жүйе ретінде қайшылық, келмейтіндей етіп қарастырылуда. Әлемдік заң иесінің Қазақстан мемлекетінің Конституциялық құрылымына теориялық және тәжірибелік тұрғыдан берері көп.

1995 жылы қабылданған Қазақстан Республикасының Конституциясы халықаралық құқық нормаларынан алшақ емес. Онда Республикамыздағы адам мен азаматтардың мәртебесі өркениетті елімізде құқықтық-демократиялық өзгерістердің түбегейлі түрде жүріп жатқаны көрініс тапқан.

Сондықтан да осы мәселелер жайлы мемлекеттанушыларға, заңгерлер мен заң факультеті студенттеріне шет елдердің конституциясы теориясы мен жинақтаған тәжірибелерін оқып-білу аса қажет-ақ. Өйткені сол мемлекеттердің конституциялық құрылымын жан-жақты білу республикамыздағы конституциялық құрылымның мән-мазмұнын ажырата білуге жол ашады. Бұрын-сонды республикамызда шетел конституциялары құрылысын зерттеушілеріміз Мәскеулік басылымдар арқылы ғана танылды. Әдістемелік құралда шетелдік мемлекеттердің конституциялық институттары қазақ тілінде жан-жақты әңгіме етіліп, олардың бағытына, құрылымы мен басты негіздеріне, әрекет ету тетіктеріне тоқталады. Оқу-әдістемелік нұсқауда Америка Құрама Штаттары мен Ұлыбританияның, Франция республикасының, Жапония Республикаларының конституциялық құқық негіздері қарастырылған.

Семинар сабақтарының тақырыптық жоспары

№ 1 тақырып. Шетелдердің конституциялық құқығының ұғымы

Семинар сабағының мақсаты: Семинар сұрақтарында мәселелер алғашқы рет қарастырылуда. Бұл тақырыпта студенттер конституциялық құқықтың қалыптасуы мен шетел конституцияларының құқық саласында алатын орны туралы мағлұматтар ала алады. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі. Сонымен қатар пікірталастар жүргізуге болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді.

Семинар сабағының сұрақтары:

1. Конституциялық құқықтың қалыптасуы - құқықтың құрылымның ерекше саласы ретінде.
2. «Классикалық мектеп»
3. АҚШ, Ұлыбритания, Германия елдерінің конституциялық құқықтық мектептерінің ерекшеліктері.

Бақылау сұрақтары:

1. Конституция ұғымы және мәні. Шетелдердегі Конституция қабылдау тәсілдері, оларға өзгертулер мен толықтырулар енгізу.
2. Конституцияны жіктеу. Конституция қызметі.
3. Конституциялық бақылау және олардың түрлері.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Витрук Н.В. Конституционное правосудие. М., 1998.
2. Воронкова В.Г. Современный французский консерватизм. Киев, 1990.
3. Абдрасулов Е.Б. Толкование закона и норм Конституции: теория, опыт, процедура. Алматы, 2002.
4. Алебастрова И.А. Основы американского конституционализма. М., 2001.
5. Александров В.В. Новейшая история стран Европы и Америки. М., 1999.

2 тақырып. Шетел мемлекеттерінің конституциясы. Шетелдердің мемлекеттік нысандары

Семинар сабағының мақсаты: Семинар сұрақтарындағы мәселелер алғашқы рет қарастырылуда. Бұл тақырыпта студенттер шетел конституцияларының негізі мен даму сатыларымен конституция қызметі мен оларға толықтырулар мен өзгерістер енгізу тәсілдерімен танысады.

Конституциялық бақылау және олардың түрлері туралы мағлұматтар алады. Семинар сабағын өткізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша - сұрақ жауап негізінде жүргізіледі. Сабақ аяғында оқытушы студенттердің тақырып бойынша қаншалықты мағлұмат алғанын, қаралған мәселелердің өзектілігін анықтау үшін жалпылама сұрақтар қойылады.

Семинар сабағының сұрақтары:

1. Шетелдердегі конституциялардың негізі және даму сатылары.
2. Конституцияны жіктеу. Конституция қызметі.
3. Шетелдік конституцияны қабылдау тәсілдері оларға өзгерістер мен толықтырулар енгізу.

Бақылау сұрақтары:

1. Конституциялық құқықтың қатынас субъектілері мен құқықтың реттеу әдістері.
2. Тұлғалардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын жіктеу: жеке, экономикалық, саяси, әлеуметтік және рухани мәдени құқықтары мен бостандықтары.
3. Шетелдеріндегі мемлекеттік механизміндегі мемлекет басшыларының орны мен рөлі.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ковешников Е.М., Марченко М.И., Конституционное право стран СНГ. М., 1999.
2. Конституции зарубежных государств. М., 1997.
3. Конституции стран СНГ. Алматы, 1996.
4. Конституции шестнадцати стран мира. Алматы, 1996.
5. Конституционное правосудие в странах СНГ и Балтии. М., 1998.
6. Лазарев Л.В. Конституционная юстиция в Российской Федерации. М., 1998.

3 тақырып. Шетелдердегі тұлғалардың құқықтық жағдайының негіздері.

Семинар сабағының мақсаты: Семинар сұрақтарында мәселелер алғашқы рет қарастырылуда. Бұл тақырыпта студенттер тұлғалардың құқықтық мәртебесінің ұғымы оның құрылымы мен тұлғалардың жеке, экономикалық, саяси - әлеуметтік және рухани мәдени құқықтары мен бостандықтары нысанымен танысады. Шетел азаматтарының құқықтары мен бостандықтарын қорғау кепілдіктері, азаматтықтың жалпы және арнайы қағидалары мен шетелдерде азаматтық алу және тоқтату тәсілдері туралы мағлұмат алады. Сонымен қатар Конституциялық құқықтар мен бостандықтарды шектеу және тұлғалардың конституциялық міндеттері. Азаматтығы жоқ және көп азаматтық мәселелері туралы да мағлұмат алады. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша

сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі. Сонымен қатар пікірталастар жүргізуге болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді.

Семинар сабағының сұрақтары:

- 1.Германияның сот және атқарушы билігі.
Германия мемлекеттік механизміндегі заң шығарушы биліктің рөлі.
- 2.Азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарының қалыптасу негіздері.
- 3.Тұлғалардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын жіктеу.
- 4.Конституциялық құқықтар мен бостандықтарды шектеу.

Бақылау сұрақтары:

- 1.Конституциялық бақылау және оның түрлері.
2. Парламент-жалпыұлттық, өкілді және заң шығарушы орган ретінде.
3. Шетелдегі конституциялық құқықтардың қайнар көзі.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.Алебастрова И.А. Основы американского конституционализма. М., 2001.
- 2.Александров В.В. Новейшая история стран Европы и Америки. М., 1998.
- 3.Ардан Ф. Франция: государственная система. М., 1994.
- 4.Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., 1993.
- 5.Баглай М.В., Туманов В.А. Малая энциклопедия конституционного права. М.,1998.

4 тақырып. Шетелдегі мемлекет нысаны

Семинар сабағының мақсаты: Семинар сұрақтарында мәселелер алғашқы рет қарастырылуда. Бұл тақырыпта студенттер шетел мемлекеттеріндегі басқару нысандары туралы, олардың түрлері, мемлекеттік құрылым нысандары мен унитарлық, федеративтік мемлекет туралы жалпы ұғым алады. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі. Сонымен қатар пікірталастар жүргізуге болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді. Мұндай тәсілмен өткізілуі студенттердің ойлау қабілеттілігін арттыра түсетіні сөзсіз.

Семинар сабағының сұрақтары:

1. Германияның сот және атқарушы билігі.
2. Германия мемлекеттік механизміндегі заң шығарушы биліктің рөлі.

Бақылау сұрақтары:

Шет елдеріндегі мемлекет нысанының ұғымы.

Азаматтық ұғымы. Азаматтықтың жалпы және арнайы қағидалары.

Шет елдеріндегі сайлау жүйесі ұғымы, түрлері, ерекшелігі.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Решетников Ф.М. Правовые системы стран мира. М., 1993.

2. Институт президентства в современном мире. М., 1994. 3. Страшун Б.А.

3. Конституционное право зарубежных стран. М., 1999. 4. Сравнительное конституционное право. М, 1996.

№ 5 тақырып. Шетелдегі саяси партиялар

Семинар сабағының мақсаты: Семинар сұрақтарында мәселелер алғашқы рет қарастырылуда. Бұл тақырыпта студенттер шетелдегі саяси партиялар, оларды институттандыру, конституцияландыру негіздерімен, саяси партиялардың құқықтық жағдайлары, саяси ассоциациялар туралы жалпы ұғым алады. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі. Сонымен қатар пікірталастар жүргізуге болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді.

Семинар сабағының сұрақтары:

1. Германияның сот және атқарушы билігі.
2. Германия мемлекеттік механизміндегі заң шығарушы биліктің рөлі.
3. Саяси партиялардың құрылысын ұйымдастыру.

Бақылау сұрақтары:

1. Конституция ұғымы мен мәні. Шет елдеріндегі конституцияны қабылдау тәсілдері, оларға өзгертулер мен толықтырулар енгізу тәртібі.

2. Мемлекеттік жоғарғы органдар жүйесіндегі Үкімет орны. Шет елдеріндегі Үкіметтің орны. Шет елдеріндегі Үкіметтің өкілеттігі.

3. Заң шығарушы билік.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Витрук Н.В. Конституционное правосудие. М., 1998.

2. Воронкова В.Г. Современный французский консерватизм. Киев, 1990.

3. Абдрасулов Е.Б. Толкование закона и норм Конституции: теория, опыт, процедура. Алматы, 2002.

4. Алебастрова И.А. Основы американского конституционализма. М., 2001.

5. Александров В.В. Новейшая история стран Европы и Америки. М., 1998. З. Ардан Ф. Франция: государственная система. М., 1994.

№ 6 тақырып. Шетел сайлау жүйесі. Сайлау құқығы. Шетелдегі заң шығарушы билік

Семинар сабағының мақсаты: Семинар тақырыбы лекцияда қарастырылған. Кей сұрақтарға тереңірек тоқталу мақсатында, азаматтық мәселелеріне қатысты құқықтық нормаларды кең көлемде меңгерулері үшін қайта қарастырылып отыр. Негізінен бұл тақырыпта сайлау ұғымына және сайлау құқығының негізгі қағидаларына, олардың ерекшеліктеріне, мәніне, заң шығару процедурасы туралы түсінікті кең көлемде меңгеруі үшін қайта қарастырыш отыр. Семинар сабағын өткізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша - сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі. Сабақ соңында оқытушы студенттердің тақырып бойынша қаншалықты мағлұмат алғанын, қаралған мәселелердің өзектілігін анықтау үшін сұрақтар қойылады.

Семинар сабағының сұрақтары:

1. Шетелдік сайлау жүйесі, түрлері және ерекшеліктері.
2. Сайлау органдары, олардың ұғымдары. Сайлау өткізу рөлі.

Бақылау сұрақтары:

1. Тұлғалардың құқықтық мәртебе ұғымы және оның құрылымы.
2. Шет елдеріндегі сайлау жүйесі ұғымы және негізгі сатылары.
3. Президент-мемлекеттік биліктің жоғарғы органдар жүйесіндегі орны.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., 1993.
2. Баглай М.В., Туманов В.А. Малая энциклопедия конституционного права. М., 1998.
3. Боботов С.В. Конституционная юстиция. М., 1994.
4. Егоров С.А. Политическая юриспруденция США. М., 1989.
5. Ислам в современной политике стран Востока. М., 1986.
6. Ковлер А.И. Избирательные технологий: российский и зарубежный опыт. М., 1995.

№ 7 Тақырып. Шетелдердегі мемлекет басшыларының конституциялық құқықтық мәртебесі

Семинар сабағының мақсаты: Семинар тақырыбы лекцияда қарастырылған. Кей сұрақтарға тереңірек тоқталу мақсатында студенттер тақырыпты терең меңгеру үшін беріліп отыр. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі. Сонымен қатар пікірталастар жүргізуге болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді.

Семинар сабағының сұрақтары:

1. Шетелдік мемлекет механизміндегі мемлекет басшыларының орны мен рөлі.
2. Шетелдегі монархтың құқықтық мәртебесі.

Бақылау сұрақтары:

1. Сот билігінің ұғымы.
2. Сот билігі қызметі мен ұйымдастырудың конституциялық негіздері.
3. Әділдік қағидалары.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Конституция арабских государств. М., 1982.
2. Конституция государств Европейского Союза. М., 1997.
3. Конституции зарубежных государств. М., 1997.
4. Конституции стран СНГ. Алматы, 1996.

№ 8 тақырып. Шетелдердегі заң шығарушы билік

Семинар сабағының мақсаты: Семинар сұрақтарында мәселелер алғашқы рет қарастырылуда. Бұл тақырыпта студенттер конституциялық құқықтың қалыптасуы мен шетел конституцияларының құқық саласында алатын орны туралы мағлұматтар ала алады. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі. Сонымен қатар пікірталастар жүргізуге болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді.

Семинар сабағының сұрақтары:

1. Заң жоюаларын парламент комитеттерінде қарау.
2. Германдық заң жобаларының енгізілуі.

Бақылау сұрақтары:

1. Билік бөлінісіндегі сот билігі.
2. Әділдіктің конституциялық қағидалары.
3. Судьялардың конституциялық мәртебесі.

Пайдаланған әдебиеттер:

- І.Абельдинов А.К., Қопабаев О.К. Конституционное право зарубежных стран. Алматы, 1997.
- Баглай М.В. Конституционное право зарубежных стран. М., 1999.
- Давид Р. Основные правовые системы стран мира. М., 1993.

№ 9 тақырып. Шетелдік мемлекет басшыларының конституциялық-құқықтық мәртебесі**Семинар сабағының мақсаты:**

Семинар тақырыбы лекцияда қарастырылған. Кей сұрақтарға тереңірек тоқталу мақсатында монархиялық басқару түріндегі елдердің мемлекеттік жүйесіндегі үкіметтің рөлін кең көлемде меңгерулері үшін қайта қарастырылып отыр. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және ауызша сұрақ-жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындалған жазба жұмыстары тексеріледі. Сонымен қатар пікірталас жүргізуге де болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді.

Семинар сабағының сұрақтары:

Монархиялық басқару түріндегі елдердің мемлекеттік жүйесіндегі үкіметтің рөлі.
Континитальдық жүйе.

Бақылау сұрақтары:

Мемлекет басшысы институты: ұғымы мен мәні.
Монархтың заңды және шын мәртебесі.
Импичмент түрінің жүргізілуі.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Алебастрова И.А. Основы американского конституционализма. М., 2001.
2. Александров В.В. Новейшая история стран Европы и Америки. М., 1998.
3. Ардан Ф. Франция: государственная система. М., 1994.
4. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., 1993.
5. Баглай М.В., Туманов В.А. Малая энциклопедия конституционного права. М., 1998.

№ 10 тақырып. Шетелдегі сот билігінің Конституциялық-құқықтық мәртебесі

Семинар сабағының мақсаты: Семинар сұрақтарында мәселелер алғашқы рет қарастырылуда. Бұл тақырыпта студенттер шетелдегі сот билігінің Конституциялық-құқықтық мәртебесі, кассациялық сот, жалпы сот ұғымы туралы мағлұмат алады. Семинар сабағын өткізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша - сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі. Сабақ соңында оқытушы студенттердің тақырып бойынша қаншалықты мағлұмат алғанын, қаралған мәселелердің өзектілігін анықтау үшін сұрақтар қойылады. Семинарды мұндай тәсілмен жүргізу студенттерде теминалогиялық сөздіктерді дамытуға және оларды талдауға мүмкіндік береді.

Семинар сабағының сұрақтары:

- 1.Германияның сот және атқарушы билігі.
- 2.Германия мемлекеттік механизміндегі заң шығарушы биліктің рөлі.

Бақылау сұрақтары:

1. Мемлекет басшысының міндеттері.
- 2.Мемлекет басшысының конституциялық – құқықтық мәртебесі.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.Абельдинов А.К., Кобабаев О.К. Конституционное право зарубежных стран. Алматы, 1997.
- 2.Баглай М.В. Конституционное право зарубежных стран. М., 1999.
- 3.Давид Р. Основные правовые системы стран мира. М., 1993.

№11 тақырып. Жергілікті өзін - өзі басқару

Семинар сабағының мақсаты: Семинар тақырыбы лекцияда қарастырылған. Кей сұрақтарға тереңірек тоқталу мақсатында Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқарудың негіздерін кең көлемде меңгерулері үшін қайта қарастырылып отыр. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі. Сонымен қатар пікірталастар жүргізуге болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді.

Семинар сабағының сұрақтары:

- 1.Жергілікті өзін - өзі басқару ұғымы.
- Әкімшілік-аумақтық құрылым және жергілікті басқару органдары, құрылу тәртібі, құрылымы мен қызметінің ұйымдастырылуы.

Бақылау сұрақтары:

1. Жергілікті басқару ұғымы және оның мәні.
2. Жергілікті басқару органдарын құру, құрылысы мен қызметін ұйымдастыру тәртібі.
3. Жергілікті басқару органдарының міндеттері мен қаржылық негіздері.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., 1993.
2. Баглай М.В., Туманов В.А. Малая энциклопедия конституционного права. М., 1998.
3. Боботов С.В. Конституционная юстиция. М., 1994.
4. Егоров С.А. Политическая юриспруденция США. М., 1989.

№12 тақырып. Америка Құрама Штаттарының Конституциялық негіздері

Семинар сабағының мақсаты: Семинар сұрақтарында мәселелер алғашқы рет қарастырылуда. Бұл тақырыпта студенттер АҚШ-тың сот және атқарушы билігі туралы, олардың түрлері, Америкалық федерализм туралы жалпы ұғым алады. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі.

Сонымен қатар пікірталастар жүргізуге болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді.

Семинар сабағының сұрақтары:

1. АҚШ-тың сот және атқарушы билігі.
2. Америкалық федерализм.

Бақылау сұрақтары:

1. АҚШ Конституциясының жалпы сипаттамасы.
2. АҚШ-тың сот билігі.
3. Саяси-территориялық құрылыс.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Абельдинов А.К., Копабаев О.К. Конституционное право зарубежных стран. Алматы, 1997.
2. Баглай М.В. Конституционное право зарубежных стран. М., 1999.
3. Давид Р. Основные правовые системы стран мира. М., 1993.

№13. Тақырып. Германияның Конституциялық құқығы

Семинар сабағының мақсаты: Семинар тақырыбы лекцияда қарастырылған. Кей сұрақтарға тереңірек тоқталу мақсатында монархиялық басқару түріндегі елдердің мемлекеттік жүйесіндегі үкіметтің ролін кең көлемде меңгерулері үшін қайта қарастырылып отыр. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және ауызша сұрақ-жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындалған жазба жұмыстары тексеріледі. Сонымен қатар пікірталас жүргізуге де болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді.

Семинар сабағының сұрақтары:

- 1.Германияның сот және атқарушы билігі.
- 2.Германия мемлекеттік механизміндегі заң шығарушы биліктің ролі.

Бақылау сұрақтары:

- 1.Германия Конституциясының ерекшелігі.
- 2.Германияның партия жүйесі.
- 3.Негізгі саяси партиялар.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ковешников Е.М., Марченко М.И., Конституционное право стран СНГ М.,1999.
- 2.Лафитский В.И. Основы конституционного строя США. М., 1998.
- 3.Лупарев Г.П. Правовое положение личности в зарубежных странах Алматы, 2001.
- 4.Маклаков В.В. Избирательное право и избирательные системы буржуазных и развивающихся стран. М., 1987.

№14 тақыры. Францияның Конституциялық құқығы

Семинар сабағының мақсаты: Семинар тақырыбы лекцияда қарастырылған. Кей сұрақтарға тереңірек тоқталу мақсатында Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқарудың негіздерін кең көлемде меңгерулері үшін қайта қарастырылып отыр. Семинар сабағын жүргізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі. Сонымен қатар пікірталастар жүргізуге болады. Семинарды жүргізудің бұл тәсілі қарапайым болғандықтан студенттерді оқу барысында ынтасын аударуға көп септігін тигізеді. Бұл тәсіл оқытушының студенттер арасындағы тікелей байланысын қамтамасыз етеді.

Семинар сабағының сұрақтары:

- 1.Францияның сот және атқарушы билігі.
- 2.Германия мемлекеттік механизміндегі заң шығарушы биліктің рөлі.

Бақылау сұрақтары:

- 1.Франция Конституциясының жалпы сипаттамасы.
- 2.Президенттің мемлекеттік биліктің жоғарғы органдар жүйесінде алатын орны.
- 3.Францияның атқарушы және заң шығарушы биліктері.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.Конституционное правосудие в странах СНГ и Балтии. М., 1998.
- 2.Кремяков В.А., Лазарев Л.В. Конституционная юстиция в Российской Федерации. М., 1998.
- 3.Крутоголов М.А. Конституционная Совет Франции. М., 1993.

№ 15 тақырып. Жапонияның Конституциялық құқығы

Семинар сабағының мақсаты: Семинар тақырыбы лекцияда қарастырылған. Кей сұрақтарға тереңірек тоқталу мақсатында, құқықтық нормаларды кең көлемде меңгерулері үшін қайта қарастырылып отыр. Негізінен бұл тақырыпта Жапония мемлекеттік механизміндегі заң шығарушы биліктің роліне, олардың ерекшеліктеріне, мәніне, заң шығару процедурасы туралы түсінікті кең көлемде меңгеруі үшін қайта қарастырып отыр. Семинар сабағын өткізу формасы негізінен жеке және жалпылама ауызша-сұрақ жауап негізінде жүргізіліп, студенттердің семинарға дайындаған жазба жұмыстары тексеріледі.

Семинар сабағының сұрақтары:

1. Жапонияның сот және атқарушы билігі.
2. Жапония мемлекеттік механизміндегі заң шығарушы биліктің ролі.

Бақылау сұрақтары:

- 1.Жапония Конституциясының жалпы сипаттамасы.
- 2.Монархтың құқықтық мәртебесі.
- 3.Атқарушы биліктің қалыптасу тәртібі, өкілеттілігі.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.Конституционное правосудие в странах СНГ и Балтии. М., 1998.
- 2.Кремяков В.А., Лазарев Л.В. Конституционная юстиция в Российской Федерации. М., 1998.
- 3.Крутоголов М.А. Конституционная Совет Франции. М., 1993.

II. Семинар сабақтарына қосымша ретінде студенттің білімін тексеру үшін тест сұрақтары:

1-нұсқа

\$\$\$1. Қай мемлекетте референдум арқылы конституцияны қабылдайды?

- A) Франция
- B) Шри-Ланка
- C) Бразилия
- D) Замбия
- E) Нидерландия

\$\$\$ 2. Испания конституциясы қай жылы қабылданды?

- A) 1979
- B) 1976
- C) 1978
- D) 1980
- E) 1977

\$\$\$ 3. АҚШ-та конституциялық бақылауды қандай орган жүзеге асырады?

- A) прокурор
- B) шериф
- C) тергеуші
- D) жалпы соттар
- E) қорғаушы

\$\$\$ 4. Италияда конституциялық бақылауды қай орган жүзеге асырады?

- A) конституциялық кеңес
- B) конституциялық сот
- C) конституциялық мекеме
- D) конституциялық ұйым
- E) жоғарғы соттар

\$\$\$ 5. Төменде көрсетілген мемлекеттердің қайсысында конституциялық кеңес органы бар?

- A) Италия
- B) АҚШ
- C) Германия
- D) Франция
- E) Испания

\$\$\$ 6. Иранда конституциялық бақылауды жүзеге асыратын орган қалай аталады?

- A) бақылаушы кеңес
- B) конституциялық кеңес

- С) конституциялық сот
- Д) жоғарғы соттар
- Е) жалпы соттар

\$\$\$ 7.Қос азаматтығы бар мемлекетті көрсетіңіз?

- А) Польша
- В) Франция
- С) Германия
- Д) Испания
- Е) Италия

\$\$\$ 8.Төменде көрсетілген елдердің қайсысында 7 жылдан соң азаматтықты алуға болады?

- А) Германия
- В) Франция
- С) Ұлыбритания
- Д) Швеция
- Е) Испания

\$\$\$ 9.Испанияда неше жыл тұрған соң азаматтықты алуға болады?

- А) 7
- В) 8
- С) 9
- Д) 10
- Е) 11

\$\$\$ 10.Бразилия конституциясы қай жылы қабылданды?

- А) 1988 жылы
- В) 1989 жылы
- С) 1990 жылы
- Д) 1991 жылы
- Е) 1992 жылы

2-нұсқа

\$\$\$ 1.Төменде көрсетілген қайсы мемлекетте партия жүйесі жоқ?

- А) АҚШ
- В) Австрия
- С) Түркия
- Д) Венесуэла
- Е) Катар

\$\$\$ 2.Түркияда неше партия жүйесі бар?

- А) екі партиялы жүйе
- В) бір партиялы жүйе
- С) партия жоқ

- Д) көп партиялы жүйе
- Е) бір партиялы жүйе

\$\$\$ 3.Югославия қандай басқару нысанына жатады?

- А) президенттік
- В) парламенттік
- С) жартылай президенттік
- Д) үкіметтік
- Е) монархиялық

\$\$\$ 4.Парламенттік республиканы көрсетіңіз?

- А) Австрия
- В) Испания
- С) АҚШ
- Д) Польша
- Е) Франция

\$\$\$ 5.Малайзияда мемлекет басшысы қалай аталады?

- А) Президент
- В) Үкімет
- С) Монарх
- Д) Парламент
- Е) Премьер-министр

\$\$\$ 6.Кубада сайлауға қатысу үшін жасы нешеге толуы тиіс?

- А) 16
- В) 17
- С) 18
- Д) 19
- Е) 20

\$\$\$ 7.Монарх басқаратын мемлекетті көрсетіңіз?

- А) Франция
- В) Германия
- С) Ұлыбритания
- Д) Испания
- Е) Италия

\$\$\$ 8.АҚШ президенті неше жыл мерзімге сайланады?

- А) 4
- В) 5
- С) 6
- Д) 7
- Е) 8

\$\$\$ 9.Бес жыл мерзімге қай елдің президенті сайланады?

- A) АҚШ
- B) Ұлыбритания
- C) Египет
- D) Франция
- E) Бразилия

\$\$\$ 10.Италияда президент болу үшін неше жасқа толуы тиіс ?

- A) 25
- B) 30
- C) 40
- D) 45
- E) 50

3-нұсқа

\$\$\$ 1.Болгарияда президентке сайлану үшін елде неше жыл тұруы тиіс?

- A) 5 жыл
- B) 6 жыл
- C) 7 жыл
- D) 8 жыл
- E) 9 жыл

\$\$\$ 2.Президентті парламент дауысы арқылы сайлайтын елді көрсетіңіз?

- A) Италия
- B) Испания
- C) Франция
- D) Чехия
- E) Австрия

\$\$\$ 3.Аргентинада президентті 1-ші рет 6 жыл мерзімге сайлайды, ал 2-ші рет неше жыл мерзімге сайланады?

- A) 3 жыл
- B) 4 жыл
- C) 5 жыл
- D) 6 жыл
- E) 7 жыл

\$\$\$ 4.Қытай Халық Республикасында үкімет қалай аталады?

- A) министрлер кеңесі
- B) министрлер кабинеті
- C) мемлекеттік кеңес
- D) әкімшілік кеңес
- E) кабинет

\$\$\$ 5. Болгарияда үкіметті кім басқарады?

- A) премьер-министр
- B) мемлекеттік министр
- C) мемлекеттік кеңес
- D) төраға-министр
- E) министрлер

\$\$\$ 6. Украинада сот қалай аталады?

- A) жоғарғы сот кеңесі
- B) жоғарғы әділет кеңесі
- C) жоғарғы әділдік кеңесі
- D) сот билігінің жоғарғы кеңесі
- E) жалпы соттар

\$\$\$ 7. Конституция қандай бөлімдерден тұрады?

- A) кіріспе, бөлім, тарау
- B) преамбула, тарау, баптар
- C) бөлім, баптар, тарау
- D) бөлім, бөлімше, баптар
- E) кіріспе, тарау, баптар

\$\$\$ 8. Монархиялық басқарудың түрлері:

- A) парламенттік, президенттік
- B) абсалюттік, дуалистік
- C) абсалюттік, конституциялық
- D) республикалық, президенттік
- E) республикалық, парламенттік

\$\$\$ 9. Иордания мемлекеттік нысаны бойынша қандай?

- A) дуалистік, монархиялық
- B) абсалюттік, дуалистік
- C) абсалюттік, конституциялық
- D) республикалық, президенттік
- E) республикалық, парламенттік

\$\$\$ 10. 1972 жылғы Шри-Ланка конституциясы қалай қабылданды?

- A) референдуммен
- B) әскери бөліммен
- C) халық жиналысымен
- D) парламентпен
- E) мұрагерлікпен

4-нұсқа

\$\$\$ 1.Непалда басқару нысаны қандай?

- А) парламенттік монархия
- В) парламенттік республика
- С) президенттік республика
- Д) абсалюттік монархия
- Е) дуалистік монархия

\$\$\$ 2.Венгрияда баптың орнына не қолданылады?

- А) тарау
- В) преамбула
- С) параграф
- Д) бөлім
- Е) кіріспе

\$\$\$ 3.Қай елде әйелдерге сайлауға қатысуға тыйым салынған?

- А) Гана
- В) Ресей
- С) Мексика
- Д) Украина
- Е) Кувейт

\$\$\$ 4.Марокко конституциясы қашан қабылданды?

- А) 1981ж
- В) 1985ж
- С) 1972ж
- Д) 1975ж
- Е) 1992ж

\$\$\$ 5.Адамдардың елде еркін әрекет етуіне, саясатқа араласуына жол беретін қай режим:

- А) демократиялық
- В) тоталитарлық
- С) унитарлық
- Д) теократиялық
- Е) автолитарлық

\$\$\$ 6.Қай елдің конституциясында «Президент болу үшін – мұсылман болуы шарт» деп көрсетілген?

- А) Египет
- В) Кувейт
- С) Сирия
- Д) Ресей
- Е) АҚШ

\$\$\$ 7. Федеративтік мемлекетті атаңыз?

- А) Украина, Қазақстан, Сауд Аравия
- В) Бельгия, Греция, Финляндия
- С) Ватикан, Кувейт, Малайзия
- Д) Ресей, Канада, ФРГ
- Е) АҚШ, Мексика, Финляндия

\$\$\$ 8. Унитарлық мемлекетті көрсетіңіз?

- А) Украина, Қазақстан, Бельгия
- В) Бельгия, Греция, Финляндия
- С) Ватикан, Кувейт, Малайзия
- Д) Ресей, Канада, ФРГ
- Е) АҚШ, Мексика, Финляндия

\$\$\$ 9. Украина конституциясы қашан қабылданды?

- А) 1993ж
- В) 1995ж
- С) 1996ж
- Д) 1999ж
- Е) 1991ж

\$\$\$ 10. Қазіргі уақытта дүние жүзінде социалистік ел?

- А) Ресей
- В) Канада
- С) Мексика
- Д) Куба
- Е) Кувейт

5-нұсқа

\$\$\$ 1. Бельгия, Эстония, Қырғыстан елдері құрылым нысаны бойынша қандай?

- А) унитарлық
- В) автономия
- С) федеративтік
- Д) монархиялық
- Е) тоталитарлық

\$\$\$ 2. Қай елде қос азаматтыққа жол берілмейді?

- А) Испания
- В) Италия
- С) АҚШ
- Д) Германия
- Е) Ресей

\$\$\$ 3. Мына елдердің қайсысында сайланбалы монархия?

- А) Украина
- В) Египет
- С) Франция
- Д) Малайзия
- Е) АҚШ

\$\$\$ 4. Сауд Арабиясында парламентті қалай атайды?

- А) ұлттық жиналыс
- В) үкімет жиналысы
- С) жиналыс кеңесі
- Д) кеңес
- Е) отырыс

\$\$\$ 5. Непал конституциясы қай жылы қабылданды?

- А) 1987ж
- В) 1999ж
- С) 1993ж
- Д) 1990ж
- Е) 1995ж

\$\$\$ 6. Саяси режимнің бөлінуі:

- А) демократиялық және авторитарлық
- В) абсалюттік және конституциялық
- С) демократиялық және конституциялық
- Д) монархиялық және парламенттік
- Е) президенттік және парламенттік

\$\$\$ 7. 1789 жылы Франция декларациясында барлық елдің конституциясында субъектілердің құқықтық жағдайына қатысты қандай нормалар көрсетілген?

- А) азаматтық ұғымы
- В) адам және азамат құқығы
- С) шетел азаматтарының құқықтары мен бостандығын қорғау жөнінде
- Д) тұлғалардың мәртебесі
- Е) балаларды қорғау туралы

\$\$\$ 8. Жартылай президенттік республикаға қай елдер кіреді?

- А) Австрия, Германия, Англия
- В) Түркия, Франция, Англия
- С) Югославия, Финляндия, Маңғолия
- Д) АҚШ, Украина, Ресей
- Е) Италия, Испания, Франция

\$\$\$ 9. Осы күнге дейін қай елдің конституциясына 26 түзетулер енгізілді?

- А) Австрия

- В) Англия
- С) Финляндия
- Д) АҚШ
- Е) Италия

\$\$\$ 10. АҚШ президенті мемлекетке опасыздық немесе өзге де ауыр қылмыс жасаса, қандай сотқа беріледі?

- А) жоғарғы сотқа
- В) федералдық сотқа
- С) импичменттік
- Д) аудандық сот
- Е) округтік сот

6-нұсқа

\$\$\$ 1. АҚШ мемлекетінің басқару нысаны?

- А) парламенттік
- В) президенттік
- С) монархиялық
- Д) тоталитарлық
- Е) авторитарлық

\$\$\$ 2. АҚШ мемлекеті қай елден 40 есе үлкен?

- А) Австрия
- В) Англия
- С) Финляндия
- Д) АҚШ
- Е) Ұлыбритания

\$\$\$ 3. Ұлыбританияда 2 млн. мүшеден тұратын партия?

- А) консервативтік
- В) лейбористік
- С) лордтар
- Д) азаматтар
- Е) ұлттық

\$\$\$ 4. Ұлыбританияда басқару нысаны қандай?

- А) президенттік
- В) монархиялық
- С) парламенттік
- Д) тоталитарлық
- Е) авторитарлық

\$\$\$ 5. АҚШ-та қай органға мүше болу үшін 7-9 жылдан кем емес АҚШ азаматы болуы тиіс?

- A) федералдық сотқа
- B) округтік сотқа
- C) парламентке
- D) конгресске
- E) штатқа

\$\$\$ 6. Ұлыбританияда қандай бақылау институты жоқ?

- A) президенттік
- B) парламенттік
- C) конституциялық
- D) соттық
- E) кәсіпкерлік

\$\$\$7. Парламенттік және президенттік басқару нысаны қандай республикада болады?

- A) президенттік
- B) парламенттік
- C) тоталитарлық
- D) аралас
- E) монархиялық

\$\$\$ 8. Қай мемлекеттің төменгі палатасы ұлттық жиналыс деп аталады?

- A) Франция
- B) Англия
- C) АҚШ
- D) Италия
- E) Испания

\$\$\$9. Мемлекеттік билік жеке адамның не билеуші олигархия тарапынан жүзеге асырылатын режим?

- A) тоталитарлық
- B) автолитарлық
- C) монархиялық
- D) парламенттік
- E) президенттік

\$\$\$ 10. АҚШ мемлекетінің төменгі палатасы қалай аталады?

- A) сенат
- B) ұлттық жиналыс
- C) өкілдер
- D) қауымдар
- E) лорд

Негізгі әдебиеттер :

- Абельдинов А.К., Копабаев О.К. Конституционное право зарубежных стран. Алматы, 1997.
- Баглай М.В. Конституционное право зарубежных стран. М., 1999.
- Давид Р. Основные правовые системы стран мира. М., 1993.
- Данилов С.В. Правовые демократические государства. М., 1999.
- Егоров К.А. Представительная система Китая: история и современность. М., 1998.
- Ковешников Е.М., Марченко М.И., Конституционное право стран СНГ. М., 1999.
- Лафитский В.И. Основы конституционного строя США. М., 1998.
- Лупарев Г.П. Правовое положение личности в зарубежных странах. Алматы, 2001.
- Маклаков В.В. Избирательное право и избирательные системы буржуазных и развивающихся стран. М., 1987.
- Михалева Н.А. Конституционное право зарубежных стран СНГ. М., 1998.
- Мухамеджанов Э.Б. Избирательное право зарубежных стран. Алматы, 1990.
- Решетников Ф.М. Правовые системы стран мира. М., 1993.
- Сахаров Н.А. Институт президентства в современном мире. М., 1994.
- Страшун Б.А. Конституционное право зарубежных стран. М., 1999.
- Сравнительное конституционное право. М., 1996.
- Мишин А.А. Конституция США: политико-правовой комментарий. М., 1985.
- Арановский К.В. Государственное право зарубежных стран. М., 1999.

Қосымша әдебиеттер:

- Витрук Н.В. Конституционное правосудие. М., 1998.
- Воронкова В.Г. Современный французский консерватизм. Киев, 1990.
- Абдрасулов Е.Б. Толкование закона и норм Конституции: теория, опыт, процедура. Алматы, 2002.
- Алебастрова И.А. Основы американского конституционализма. М., 2001.
- Александров В.В. Новейшая история стран Европы и Америки. М., 1998.
- Ардан Ф. Франция: государственная система. М., 1994.
- Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., 1993.
- Баглай М.В., Туманов В.А. Малая энциклопедия конституционного права. М., 1998.
- Боботов С.В. Конституционная юстиция. М., 1994.
- Егоров С.А. Политическая юриспруденция США. М., 1989.
- Ислам в современной политике стран Востока. М., 1986.
- Ковлер А.И. Избирательные технологий: российский и зарубежный опыт. М., 1995.
- Конституция арабских государств. М., 1982.
- Конституция государств Европейского Союза. М., 1997.
- Конституции зарубежных государств. М., 1997.
- Конституции стран СНГ. Алматы, 1996.

Конституции шестнадцати стран мира. Алматы, 1996.
Конституционное правосудие в странах СНГ и Балтии. М., 1998.
Кремяков В.А., Лазарев Л.В Конституционная юстиция в Российской Федерации. М.,1998.
Крутоголов М.А. Конституционная Совет Франции. М., 1993.